

Soudruzí,

děkuji razičským kolektivům s. RYBICKÉHO, SPOTA, BURICINA, MODLÍKA, DOJČE, MEDVÍDA, VEVERKY, RUCHALOVSKÉHO, s. MIKULOVI za to, že mi dali příležitost vystoupit na této schůzi a že mě sem pozvali. Nemohu bohužel poděkovat zároveň předsedovi odborové organizace dolu DOUBRAVA, předsedovi stranické organizace, řediteli a hlavnímu inženýru dolu DOUBRAVA, protože mě sem nepozvali a protože mě pozvali jedině k tomu, abych si sedl za předsednický stůl. Jsou tedy určité rozdíly mezi tím, jak smýšlí raziči dolu DOUBRAVA a jejich technici? Pravděpodobně ano. Myslím, že dělníci mají smysl fair hru, že tedy je zajímavé, že můj článek neměl místo na nástěnce, kterou jsem před chvílí viděl, že byla zamčena tato skříňka na naléhání vašich spolupracovníků, aby tam byl vyvěšen tento můj příspěvek a že tedy není možné dát možnosti rovné. Myslím, že máme podobná hľadiska a že máme velmi blízké názory. My jsme všichni na jedné lodi, také vy, s techniky na DD, jste na jedné lodi. Proto musíme si uvědomit, že by to nebylo rozumné, kdybychom jednali tak, jako ráno, když jedeme do práce a je špatná doprava, tak se pustíme buďto sami do sebe nebo do řidiče a neuvědomíme si, že tohle jsou složitější otázky, které se týkají dopravy jako celku. Rád bych tedy zdůraznil, že rozpory, které jsou mezi námi, jsou doufejme rozpory lidí, kterým jde všem o socialistickou demokracii, že jsou to rozpory lidí, kterým jde o to, aby se zbavili diktatury, která je už neužitečná, že jsou to rozpory lidí, kteří mají společného nepřítele.

Konflikt, který zde vznikl a na který jsem reagoval, jsem nezavinil já. Proto mě, prosím, neobviňujte z toho, že já vrážím nějaký klín mezi techniky a dělníky. Já jsem přece nestřílel první. Ale když soudruzi začali střílet, tak já jsem tedy také odpověděl. Kladl jsem si totiž otázku: Proč soudruzi technici DD na počátku března, kdy mnoho věcí bylo nerozhodnutých, proč náhle takový významný člověk proti deseti rádkům neznámého intelektuála z Prahy, proti jeho příspěvku v literárním časopise? Proč soudruzi stejně vehementně neargumentují třeba proti ŠEJNOVI nebo proti jiným představitelům, nebo proti lidem, kteří způsobili, že se tady hoořilo o ostravské frakci, proti lidem, kteří pravděpodobně nejsou v čele toho obrodného procesu, proti lidem, kteří všelijak lavírují. Proč začali pálit po mě, tedy po neznámém filosofu, který mimoto byl dvakrát vyhozen ze š. akademie věd pro politické názory, pro své filosofické přesvědčení a který se tam nyní právě vrátil na základě rozhodnutí Presidia akademie věd. Proč náhle se znovu koncentrovala pozornost na člověka, kterému s. KOUTSKÝ a s. HENRYCH zabavili čtyři nebo pět knih včetně mých překladů MARXE, které se nikdy nedostaly na knižní trh, proč ho museli dvakrát vyhodit z filosofického ústavu, pročpak zabavili jeho knihy, pročpak ho nechali nezaměstnaného celý rok v Československé republice, protože já jsem byl nezaměstnaný v ČSSR! Pročpak najednou ta fáma? Myslím, že můj názor na problémy, které s tím souvisí, je asi tentýž, jaký zde vyjádřil s. BURČIN, RYBICKÝ a řada dalších. Ale v dnešním tisku v Nové svobodě si přečtete znovu odpověď techniků, kteří říkají, že já jsem prý přehnaně progresivní, že poškozují obrodné hnutí. Soudruzi, jestliže s. BURČIN a s. RYBICKÝ jsou přehnaně progresivní a poškozují toto hnutí, jestliže vy jste přehnaně progresivní a poškozujete obrodné hnutí, tak já jsem pyšný, že to dělám taky. Vy jste přece slyšeli už tolikrát a tak často, jak byla nasazována psi hlava inteligentům, žvlům, různým společenským vrstvám,

a to proto, aby jednotlivé společenské vrstvy byly spíše od sebe oddáleny. Proč znovu jsou oživovány tyto tendence? Vždyť intelektuálové, a DUBČEK je taky intelektuál a ŠIK je taky intelektuál, a řada dalších dnes ve vládě obrodný proces reprezentujících soudruhů, jsou také intelektuálové, ti mají stejný názor jako vy a oni se vás nebojí a ani se nebudou bát přijít mezi vás. Intelektuálové, kteří podporují tento obrodný proces a dělníci, kteří ho podporují, se spolu vždycky domluví. Protože dělník respektuje inteligenci stejně, jako inteligent respektuje dělníka. Lidé, kteří něco dovedou, ať dovedou cokoli, se dovedou navzájem respektovat a ctít. Lidé, kteří to nedovedou, mají zájem na tom, aby spíše mezi nás zasévali rozpory. Jednota pracujících rukou a pracujících mozků to je ten veliký motor socialistické demokracie, který se teď rozběhne a který musíme podporovat. Na jednom z posledních aktivů řekl velice dobře jeden z mých kolegů, že lidé, kteří vystupují do čela musí mít tři základní vlastnosti: musí mít čisté, tj. nezakrvavené ruce, musí mít jasné a přesně myslící hlavy a musí mít rovnou páteř. Tito lidé půjdou dopředu. My věříme, že půjdou dopředu bez ohledu na to, zda jsou to dělníci nebo intelektuálové, bez ohledu na to, k jaké společenské vrstvě patří.

Nyní mi dovoluňte ještě tři krátké poznámky, které vyvolal dopis. Přírozeně řada otázek, které mají spíše teoretický charakter, ty nebudeme zde rozebírat. A přece jenom jsou zde nejméně tři klíčové otázky, ke kterým bych chtěl něco říct.

Za první otázka diktatury: Soudruzi, je velice problematické si plně režim, jaký zde vládne řekněme posledních deset let, jestli to byla diktatura dělnické třídy, cožpak nad dělnickou třídou nevládli stejní lidé jako nad ostatními složkami? Cožpak se necítili jako kteříkoliv jiní omezování občanských práv? Proč mě tedy strkají do bot různí soudruzi hlediska, že jsem to já, kdo by chtěl omezit vaše občanská

práva, když jsem řekl, že je třeba mít alespoň taková práva, jaká existovala v podmínkách buržoazní demokracie. Omezování těchto práv bylo stejně zločinné ať se dále kdykoliv a kdekoliv. My jsme pro práva lidí, pro lidská práva, jako byl pro ně Karel MARX, LENIN, ale nejsme pro takovou interpretaci jakou zavedl STALIN a jakou také vnutil dělnickému hnutí a také komunistickým stranám. My jsme jednoznačně pro humanistický program MARXE, pro ten humanistický program, jehož hlavním cílem byla, je a zůstává, zůstávají dělníci. Klíčovou otázkou dneška jsou záruky, že tento obrodný proces bude pokračovat dál a že po pádu nadšení nevznikne skepce, ve které nejen dělníci, ale také druzí právě ona práva a ony myšlenky, které si vydobyli. Je to klíčová otázka, protože vy si všichni pamatujete, že v roce 1956 jste s nadšením sledovali obrodný proces v Polsku a že jste stejně jako my považovali GOMULKU za velikého mluvčího obrodného procesu v Polsku. Ale že během 12 let se věci natolik změnily, že problémy lidového Polska nyní v nás vyvolávají určité obavy. Z toho vyplývá, přátelé, soudruzi, my potřebujeme strukturální změny, hluboké změny, nejen proměny osob, když budou vyměněny osoby dobře, ale my potřebujeme daleko hlubší změny nežli výměny vlád a ústředních výborů. My potřebujeme reálné změny, které budou znamenat ukončení fáze stalinismu v této zemi, protože dosud jsme se s tím stalinským režimem nerozešli, leda tím, že změnilly nějaké tabulky a přejmenovali ulice a zbourali pomníky. To je málo. Druhá věc. Svoboda slova, tisku, svoboda shromažďování, to jsou svobody, které se týkají právě tak vás, jako intelektuálů. Právo dělníků na stávkou a právo dělníků na shromažďování, to je základ, který dělnické hnutí a jeho organizace nesmí si dát vzít od nikoho - nikdy. Soudruh A. ZÁPOTOCKÝ, a to byl dobrý dělnický prezident, ten ani v podmínkách, nejproblematichtějších podmínkách nikdy nesouhlasil s tím, aby se u nás zřizovaly tábory nucených prací a on, i když přirozeně

jeho éra vyvolala dnes některé problémy, hájil vždycky dělnická práva, jako hájil lidská práva, protože práva dělníků a práva lidí jsou neoddělitelná, to je starý základ Karla MARXE. Kdokoliv potlačuje práva dělníků, potlačuje práva všech lidí této země. Kdokoliv potlačuje práva občanů této země, potlačuje naopak práva dělníků. My máme jednotná práva. Občanská práva musíme hájit. Nejdůležitější je stará myšlenka Karla MARXE, že dělnická třída se nemůže osvobodit jinak, nežli že svým bojem osvobodí celou společnost. A to je platná pravda. Proto, když vám někdo zdůrazňuje základní svobody, základní občanská práva, tak to není žádné buržoasní heslo, ale to minimum socialistického programu. A když vám někdo na ta práva sahá, nebo kdyby chtěl sahat na svobodu tisku, která sehrála tak důležitou úlohu v poslední době, tak, soudruzi, já bych vás vyzval k tomu, abyste ve svém vlastním zájmu tuto svobodu hájili a nevěřili, že nějací intelektuálové v Praze si vymysleli revoluci, nebo že si vymysleli reorganizaci tohoto státu. Co se týká vás a jestliže můžete pomocí svobodného tisku, ale ne pomocí štvavého tisku, ještě odhalit velice problematické události, které se právě udály před 20 lety a které byly stejně tragické jako vražda SLÁNSKÉHO a druhých, tak věřte, že si pomocí tohoto tisku pomůžete taky z různých nesnází. Staré právo na svobody myšlení je neodmyslitelné od dělnického hnutí. Hajte je a věřte, že lidé, kteří hájili vás v této chvíli na nejvyšších místech, nehájí programy intelektuálů, ale program váš, kdyby hájili jen svoje sociální požadavky, pak by museli hájit požadavek zvýšení platu, protože každý intelektuál má nižší plat než vy, ať je to jakkoliv. Měžitě je něco jiného. Důležitý je společný program a společný postup. Konečně k tomuto bodu. Víte, o lidských právech se mnoho hovoří, ale zde jsou velice aktuální problémy s rehabilitací

a aktuální problémy spravedlnosti. Myslím, že jsou podstatnější věci než rehabilitace. A to je spravedlnosti naše možnost věřit soudcům, věřit v možnost spravedlnosti rozsudků. V tomto směru nemohu vám říci ani nic důležitějšího, snad abyste si položili otázku, proč člověk, který jako první udělal důležité kroky k odhalení onoho velikého mordu, který se odehrál na představitelích komunistické strany v 50tých letech, proč tento představitel sedí stále ve vězení v Opavě, proč člověk, který ho tam dostal, se nyní hlásí k obrodnému procesu plným dechem. Proč je Rudolf BARÁK dosud ve vězení. Jistě s jeho činností jsou možná spjaty problémy, ale stejné fair play, jako jste dali vy mě, byste také mohli dát Rudolfu BARÁKOVÍ a Drahomíru KOLDROVI, protože jestli s. KOLDER dnes zprávu o tom, co říkal s. BARÁK, pak by bylo třeba slyšet také s. BARÁKA. Proč je ve vězení? Poslední připomínka se týká aparátu. Tady jde o nedorozumnění. Soudruzi, jsou profesionální revolucionáři, jsou funkcionáři, jsou technici, aparátníci. Rozhodující je otázka ledna. Jestli vy vládnete aparátem, nebo jestli aparát vládne vámi. To je - o to jde. Být aparátníkem není žádná pohana. Být funkcionářem nebo být profesionálním revolucionářem, jako to bývalo v dřívějších dobách, to je, často bylo spjato s funkcí aparátu, to je naprosto v pořádku. Ale klíčová otázka je, kdo reprezentuje dělnické hnutí, kdo reprezentuje komunistickou stranu. Domnívám se, že zde v tomto shromáždění vy jste reprezentanty dělnické třídy a vy, komunisté, tohoto shromáždění, jste reprezentanty strany. Nevěřte, když někdo vystupuje vaším jménem a říká, že dělnická třída si myslí to neb ono. Řekněte to sami. Řekněte to daleko lépe, řekněte to tak přesně, jako to řekl s. BURIČIN a další. Já mám stejné názory jako oni, já mám stejné jako velická většina lidí v tomto sále. Nevím, zda vám všem

Jsou zde ovšem nejasné otázky: vedoucí úloha dělnické třídy, vedoucí úloha komunistické strany atd. To jsou složité problémy. Jenom jednu poznámku. Vedoucí úloha dělnické třídy, to je skutečnost, to je realita, to je realita podmínek, ve kterých žijeme. To je komunistická strana, která zahájila tento proces a ona vystupuje a jedná jako vedoucí síla v této společnosti. To je dobře. Proč dělat nějaký rozdíl mezi vedoucí úlohou dělnické třídy a komunistické strany, to už není totéž. Nerad bych dělal exkursi do dějin marxismu, ale Karel MARX by nikdy nehájil vedoucí úlohu komunistické strany, ale vždycky hájil vedoucí úlohu dělnické třídy. LENIN v podmínkách zaostalého Ruska a negramotných venkovanů, kde dělnická třída měla asi 3 % obyvatel, musel přirozeně jinou strukturu a jiný mechanismus politické moci nežli ten, se kterým počítal Karel MARX. Ale soudruzi, u nás nebylo ani v roce 1938, ani v roce 1945, ani v roce 1948, ani v roce 1918 3 % dělníků a obrovská většina negramotných lidí. Proč tedy máme přijímat soustavu a strukturu politické moci, která není pro nás dosti dobře ušita. Ušijeme si jí tak, jak jí potřebujeme. Ani komunistické straně, ani dělnické třídě přitom určitě nevypadne moc z rukou. Můžeme mít plnou důvěru, nejen že lidé, kteří dnes vedou tento proces, neprohododají tuto důvěru, ale že také ony základní vymoženosti socialismu a posledních 20 let nepřijdou nazmar, nemohou přijít nazmar. Garantujete to ne sami, oni to negarantují, vy to garantujete. Protože ať se někdo odváží omezit vaše občanská práva, ať se někdo odváží omezit vaše sociální a jiné vymoženosti. Vy budete hned v jedné frontě s intelektuály stejně jako v jedné frontě se všemi ostatními. To není reálný program a proto se nedejte strašit, že by vám někdo vůbec takovýto mohl nastínit nebo by to mohl nad vámi vyhrát. To je nesmyslné. Závěrem bych se rád dostal k technikům. Já vám řeknu, že technici nemají lehký život. Na tomto dole ani jinde.

Myslím, že vaši technici většinou jsou pravděpodobně schopni najít své odborné i lidské nedostatky. A v průměru nemají asi víc ani lidských, ani odborných nedostatků, než jich máte vy nebo my ve filosofickém ústavu. Oni nejsou vašimi nepřáteli. Oni jsou vašimi spolupracovníky. Rozpory, které s nimi máte, jsou produktivní, ale to jsou pořád vaši technici, technici DD a kdybychom zase, kdybyste vy pokračovali nebo kdybyste vy orientovali pozornost na ony pouze vnitropodnikové problémy, nebo se domnívali, že technici stojí proti vám jako nějaká homogenní masa, která je vám nepřátelskou, tak by to pravděpodobně nebylo pravdou. V tomto duchu spor, který jsme tady kdysi zahájili, myslím jaksí odbydeme na nějakém fóru. Dovolte tedy na závěr říci, že nám jde nejen o socialistické Československo, ale také o socialistickou Evropu. My jsme evropský stát, máme nádherné humanistické tradice, obnovíme je, celý svět, pokrokoví lidé se dívají s obdivem na tyto procesy, které se nyní odvíjejí nejen proto, že konkrétně dokumentují reálnou možnost lidské svobody v podmínkách socialismu, ale také proto, že dávají příklad. A soudruzi, nejen příklad západu, ale také příklad východu. Jednota pracujících rukou a pracujících mozků to je program, který doufejme nezhasne tímto aktivem, ale stane se trvalou součástí politického života tohoto státu. A proto nemohu na závěr, nežli vyjádřit přesně stejné přání jako technik vašeho závodu s. BURIČIN, který řekl nejhlubší pravdu tohoto shromáždění, ačkoliv není filosof. Byl bych rád, aby demokratizační proces trval pořád.